

ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของผู้เสียชีวิตในกำกับดูแลของเอกชน ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ.2562¹

สุกัลยา ราชบุรี²

จากการศึกษาเกี่ยวกับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของผู้เสียชีวิตในกำกับดูแลของเอกชนตามพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 ซึ่งเป็นกฎหมายหลักหรือกฎหมายกลางในการให้ความคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล เช่น ชื่อ ที่อยู่ เบอร์โทรศัพท์ รูปถ่าย บัญชีธนาคาร อีเมลล์ ไลน์ บัญชีผู้ใช้ของเว็บไซต์ ลายนิ้วมือ ประวัติสุขภาพ เป็นต้น เพื่อป้องกันการละเมิดข้อมูลส่วนบุคคล รวมถึงการจัดเก็บข้อมูลและนำไปใช้โดยไม่ได้แจ้งให้ทราบ และไม่ได้รับความยินยอมจากเจ้าของข้อมูลเสียก่อน และกฎหมายฉบับนี้ออกมาเพื่อแก้ไขปัญหาคู่กรณีการละเมิดข้อมูลส่วนบุคคลที่เพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ เช่น การซื้อขายข้อมูลเบอร์โทรศัพท์ และข้อมูลส่วนตัวอื่นๆ โดยที่เจ้าของข้อมูลไม่ยินยอม โดยมีข้อยกเว้นการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ที่เสียชีวิตไปแล้วไว้ในพระราชบัญญัตินี้ ซึ่งทำให้ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ที่เสียชีวิตไปแล้วไม่ได้รับการคุ้มครองตามพระราชบัญญัตินี้ โดยเฉพาะข้อมูลส่วนบุคคลที่อยู่ในความครอบครองของหน่วยงานที่เป็นเอกชน ทำให้หน่วยงานเอกชนนั้นสามารถใช้ประโยชน์จากข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ที่เสียชีวิตไปแล้วได้โดยไม่ต้องคำนึงว่าจะเป็นการละเมิดบทบัญญัติตามพระราชบัญญัตินี้หรือไม่จนทำให้เกิดความเสียหายต่อทายาท ครอบครัวและบุคคลที่เกี่ยวข้องกับผู้เสียชีวิตและเป็นช่องว่างให้หน่วยงานเอกชนที่มีข้อมูลส่วนบุคคลของผู้เสียชีวิตไว้ในครอบครองมีโอกาสในการแสวงหาประโยชน์จากข้อมูลเหล่านั้นได้นั่นเอง

ในการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของผู้เสียชีวิตที่อยู่ในความครอบครองของหน่วยงานเอกชนตามพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 ซึ่งเป็นกฎหมายกลางที่ใช้คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลแต่ไม่ได้บัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของผู้เสียชีวิตไว้นั้นทำให้การบังคับใช้กฎหมายดังกล่าว เกิดความลักลั่นขาดประสิทธิภาพ ไม่สอดคล้องไปในทิศทางเดียวกัน และอาจส่งผลต่อการบังคับใช้กฎหมาย อันเนื่องมาจากพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 ซึ่งเป็นกฎหมายที่บัญญัติถึงการควบคุมและคุ้มครองข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคลที่อยู่ในความครอบครองของหน่วยงานรัฐ โดยมีการกำหนดให้

¹ บทความนี้เรียบเรียงจากการค้นคว้าอิสระ เรื่อง ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของผู้เสียชีวิตในกำกับดูแลของเอกชน ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ.2562 โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษา คือ รศ.ศาสตราจารย์ พัฒน ธิรัตน์ และคณะกรรมการสอบ คือ รศ.ศาสตราจารย์ ดร.ปวิศร เลิศธรรมเทวี และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปริดา ไชยธรรม

² นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรนิเทศศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง วิทยาเขตบางนา

คุ้มครองข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคลรวมไปถึงข้อมูลของผู้ที่เสียชีวิตไปแล้วด้วย รวมถึงทำให้กฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของไทยยังไม่สามารถนำมาบังคับใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ในส่วนของการจัดเก็บข้อมูลส่วนบุคคลจำนวนมากทางออนไลน์ซึ่งถือว่าเป็นสินทรัพย์อย่างหนึ่งที่ภาคเอกชนล้วนมีความต้องการ ประกอบกับจำนวนผู้ใช้งานในประเทศไทยมีมากขึ้น และอีกจำนวนหนึ่งเสียชีวิตทุกวัน ดังนั้นผลกระทบความสำคัญและการปกป้องข้อมูลส่วนบุคคลของผู้เสียชีวิตจึงไม่สามารถมองข้ามได้ เมื่อพิจารณาพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ.2562 ไม่มีการกำหนดระยะเวลาในการจัดเก็บข้อมูลหลังจากที่บุคคลเสียชีวิต ภายหลังบุคคลนั้นเสียชีวิตไป ทำให้ข้อมูลส่วนบุคคลดังกล่าวแปลงสภาพเป็นข้อมูลส่วนบุคคลที่ไม่มีกฎหมายให้การคุ้มครอง เนื่องจากกฎหมายมิได้บัญญัติให้ความคุ้มครองและกำหนดระยะเวลาที่จำกัดในการจัดเก็บข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ที่เสียชีวิตไว้ ส่งผลให้ผู้ครอบครองหรือผู้ควบคุมข้อมูลอยู่ย่อมสามารถนำข้อมูลส่วนบุคคลของผู้เสียชีวิตไปใช้หาประโยชน์ในวัตถุประสงค์ใด หรือเก็บรักษาไว้นานเพียงใดก็ได้ โดยไม่จำเป็นต้องคำนึงถึงวัตถุประสงค์และระยะเวลาที่เจ้าของข้อมูลเคยให้ความยินยอมและกฎหมายให้ความคุ้มครองไว้ขณะที่มีชีวิตอยู่ ทำให้ไม่สอดคล้องกับหลักความยินยอมในการให้เก็บรักษาข้อมูลส่วนบุคคลและไม่สอดคล้องกับหลักการพื้นฐานการเก็บรักษาไว้ตามระยะเวลาที่จำเป็นอย่างเคร่งครัดเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่เก็บรวบรวมข้อมูลเหล่านั้น

ในขณะที่บุคคลผู้เป็นเจ้าของข้อมูลยังมีชีวิตอยู่ เจ้าของข้อมูลนั้นมีสิทธิต่างๆ ที่สามารถดำเนินการได้ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 เช่น ร้องเรียน สิทธิที่จะได้รับการแจ้งให้ทราบ สิทธิในการเข้าถึง สิทธิคัดค้านการเก็บรวบรวม ใช้หรือเปิดเผย สิทธิขอให้ลบหรือทำลาย เป็นต้น แต่เมื่อบุคคลนั้นถึงแก่ความตายข้อมูลดังกล่าวนั้นก็กลับกลายเป็นของภาคเอกชนผู้ที่ครอบครองข้อมูลเหล่านั้นไว้ เพราะผู้ให้บริการหรือผู้ดูแลข้อมูลยังสามารถนำข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตายไปหาประโยชน์ เช่น นำไปประมวลผลเพื่อทิศทางการตลาด หรือการวิเคราะห์ผู้บริโภค หรือสามารถดำเนินการอย่างใดก็ได้โดยไม่ต้องคำนึงถึงความเสียหายประการใด ส่งผลให้เมื่อเจ้าของข้อมูลเสียชีวิตลงทำให้ทายาทหรือครอบครัวของผู้เสียชีวิตไม่สามารถดำเนินการใดๆ กับข้อมูลส่วนบุคคลนั้นได้เลย เช่น เมื่อรายละเอียดของผู้เสียชีวิตและความสัมพันธ์ของผู้เสียชีวิตถูกเปลี่ยนหรือสะท้อนให้เห็นในโฆษณาที่ปรับตามโปรไฟล์ของผู้ใช้ (วิดีโอ, รูปภาพ ฯลฯ) และข้อเท็จจริงที่ว่าข้อมูลส่วนบุคคลของผู้เสียชีวิตอาจรวมถึงข้อมูลส่วนบุคคลของญาติของพวกเขาด้วย เช่น ข้อมูลสุขภาพหรือพันธุกรรม การสนับสนุนว่าข้อมูลทางพันธุกรรมและสุขภาพควรถือเป็นข้อมูลส่วนบุคคลและมีข้อพิจารณาว่าสิทธิของเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตายนั้นที่ควรตกทอดสู่ทายาทหรือไม่ เพื่อให้การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลครอบคลุมถึงเจตนารมณ์ของกฎหมาย

และในกรณีที่เกิดการละเมิดข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ใช้งานหรือลูกค้าที่เสียชีวิตไปแล้วอันข้อมูลนั้นอยู่ในความครอบครองของหน่วยงานเอกชน โดยไม่มีการกำหนดมาตรการในทางแพ่งที่จะดำเนินการแก่ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลหรือผู้ประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลผู้ละเมิดที่นำข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ที่เสียชีวิตไปแล้ว โดยนำไปใช้เปิดเผย ใช้ประโยชน์จากข้อมูลนั้นอันเป็นการขัดต่อหลักสิทธิความเป็นส่วนตัวของผู้ตายและเมื่อมีการละเมิดกฎหมายมิได้บัญญัติครอบคลุมถึงการเยียวยาความเสียหายให้แก่เจ้าของข้อมูล

ส่วนบุคคลไว้ ประกอบกับเมื่อไม่มีการกำหนดมาตราในทางแพ่งในเชิงลงโทษ เพื่อป้องกันการกระทำของผู้ซึ่งครอบครองข้อมูลดังกล่าวเพื่อให้สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 แต่ทว่าท หรือผู้มีสิทธิดำเนินการแทนเจ้าของข้อมูลที่เสียชีวิตกลับไม่มีสิทธิใด ๆ หากมีการกระทำละเมิดต่อบทบัญญัติดังกล่าวได้เลย

จากการศึกษาทำให้ทราบว่าการบัญญัติกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลจะมีหลักการที่สำคัญ ได้แก่ หลักสิทธิมนุษยชนที่กล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หลักความเป็นส่วนตัว หลักการรักษาความลับ หลักความยินยอม และยังนำหลักการอื่นๆ ได้แก่ หลักความชอบด้วยกฎหมายและความเป็นธรรม หลักการแห่งความถูกต้องแม่นยำ หลักการระบุดูประสงค์โดยเฉพาะเจาะจง หลักการว่าด้วยการเข้าถึงข้อมูลของบุคคล หลักการว่าด้วยการไม่เลือกปฏิบัติ หลักการรักษาความปลอดภัย หลักการกำกับดูแล หลักการส่งข้อมูลข้ามพรมแดน หลักขอบเขตการใช้ข้อปฏิบัติ หลักคุณภาพของข้อมูล และหลักสิทธิของเจ้าของข้อมูล

จากการศึกษาทำให้ทราบว่าปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของผู้เสียชีวิตในกำกับดูแลของเอกชน ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ.2562 ยังไม่ชัดเจน และยังไม่ครอบคลุมในหลายประการ สรุปได้ ดังนี้

จากการศึกษาประเด็นปัญหาที่หนึ่ง คือ การกำหนดความหมายของคำว่าข้อมูลส่วนบุคคล ที่กำหนดเป็นข้อยกเว้นไว้ไม่ให้รวมถึงข้อมูลของผู้เสียชีวิตไปแล้ว ทำให้การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลตามพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ.2562 ไม่ครอบคลุมไปถึงข้อมูลส่วนบุคคลของผู้เสียชีวิต ตามมาตรา 6 ที่บัญญัติว่า “ข้อมูลส่วนบุคคล หมายถึง ข้อมูลเกี่ยวกับบุคคลซึ่งทำให้สามารถระบุตัวบุคคลนั้นได้ ไม่ว่าทางตรงหรือทางอ้อม แต่ไม่รวมถึงข้อมูลของผู้ถึงแก่กรรมโดยเฉพาะ” พบว่ากฎหมายบัญญัติข้อยกเว้นไว้โดยชัดเจนมิให้มีการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลนี้รวมไปถึงข้อมูลส่วนบุคคลของผู้เสียชีวิตไปแล้ว ทำให้ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ที่เสียชีวิตไปแล้วที่อยู่ในกำกับดูแลของเอกชนไม่ได้รับการคุ้มครองตามพระราชบัญญัติฉบับนี้ ซึ่งพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 มาตรา 4 มีการกำหนดความหมายของคำว่า “ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสิ่งเฉพาะตัวของบุคคล...ให้หมายความรวมถึงข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสิ่งเฉพาะตัวของผู้ที่ถึงแก่กรรมแล้วด้วย” ทำให้การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของผู้เสียชีวิตนั้นเกิดความแตกต่างกันไม่เป็นในทิศทางเดียวกันระหว่างการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของผู้เสียชีวิตที่อยู่ในกำกับดูแลของหน่วยงานของรัฐและหน่วยงานเอกชน

ประเด็นปัญหาที่สอง ปัญหาไม่มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการกำหนดระยะเวลาที่แน่นอนในการเก็บรวบรวมข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ที่เสียชีวิตไปแล้ว ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 มาตรา 23 บัญญัติว่า “ในการเก็บรวบรวมข้อมูลส่วนบุคคล ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลจะต้องแจ้งให้เจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลทราบก่อนหรือขณะเก็บรวบรวมข้อมูลส่วนบุคคลถึงรายละเอียด ดังต่อไปนี้ เว้นแต่เจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลได้ทราบถึงรายละเอียดนั้นอยู่แล้ว (3) ข้อมูลส่วนบุคคลที่จะมีการเก็บรวบรวมและระยะเวลาในการเก็บรวบรวมไว้ ทั้งนี้ ในกรณีที่ไม่สามารถกำหนดระยะเวลาดังกล่าวได้ชัดเจน ให้กำหนด

ระยะเวลาที่อาจคาดหมายได้ตามมาตรฐานของการเก็บรวบรวม” โดยที่มาตรฐานในการจัดเก็บหรือรวบรวมข้อมูลนั้นไม่ได้มีกำหนดไว้ชัดเจนและไม่ได้กำหนดระยะเวลาสูงสุดที่หน่วยงานเอกชนสามารถจัดเก็บหรือถือครองข้อมูลส่วนบุคคลของผู้เสียชีวิตไว้ ซึ่งไม่สอดคล้องกับหลักความยินยอมในการให้เก็บรักษาข้อมูลส่วนบุคคลและไม่สอดคล้องกับหลักการพื้นฐานการเก็บรักษาไว้ตามระยะเวลาที่จำเป็นอย่างเคร่งครัดเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่เก็บรวบรวมข้อมูลเหล่านั้น อีกทั้งส่งผลให้หน่วยงานเอกชนสามารถจัดเก็บและถือครองข้อมูลไว้นานเพียงใดไม่มีกำหนด

ประเด็นปัญหาที่สาม คือ ปัญหาไม่มีบทบัญญัติเกี่ยวกับสิทธิในการเข้าถึงข้อมูลส่วนบุคคลของทายาทผู้เสียชีวิต ซึ่งข้อมูลส่วนบุคคลบางประเภท เช่น บัญชีเฟซบุ๊ก บัญชีดีด็อก บัญชีที่ใช้ขายสินค้าออนไลน์ เป็นต้น เป็นสิ่งที่มีมูลค่าสำหรับเจ้าของบัญชีหากบัญชีดังกล่าวมีผู้ติดตามเป็นจำนวนมากและสามารถสร้างรายได้ให้แก่เจ้าของบัญชีนั่นได้ เนื่องจากขณะที่บุคคลผู้เป็นเจ้าของข้อมูลยังมีชีวิตอยู่ เจ้าของข้อมูลนั้นมีสิทธิใช้บัญชีในการหาประโยชน์และรายได้จากบัญชีดังกล่าว หากเจ้าของบัญชีมิได้มอบรหัสชื่อบัญชี และรหัสผ่านซึ่งเป็นข้อมูลส่วนบุคคลไว้ รวมถึงบัญชีของผู้เสียชีวิต ทายาทของบุคคลนั้นไม่สามารถดำเนินการใดได้ไม่ว่าจะเป็นสิทธิร้องเรียน สิทธิที่จะได้รับการแจ้งให้ทราบ สิทธิในการเข้าถึง สิทธิคัดค้านการเก็บรวบรวม ใช้หรือเปิดเผย สิทธิขอให้ลบหรือทำลาย สิทธิในการระงับการใช้ และสิทธิในการขอให้แก้ไขข้อมูลส่วนบุคคล ซึ่งข้อมูลส่วนบุคคลดังกล่าวควรได้รับการพิจารณาว่าเป็นทรัพย์สินหรือไม่ เพื่อตกทอดไปยังทายาท หรือบุคคลที่ผู้ตายประสงค์จะส่งมอบข้อมูลส่วนบุคคลต่อไป

ประเด็นปัญหาที่สี่ คือ การไม่กำหนดมาตรการดำเนินการคดีในทางแพ่งไว้โดยตรงเพื่อเป็นมาตรการในการป้องกันและมาตรการในเชิงลงโทษโดยเฉพาะต่อผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลหรือผู้ประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลที่ละเมิดข้อมูลส่วนบุคคลของผู้เสียชีวิตที่อยู่ในความครอบครองของเอกชน ซึ่งตามพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 มาตรา 77 ได้กำหนดเกี่ยวกับความรับผิดทางแพ่งต่อผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลหรือผู้ประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคล หากดำเนินการใด ๆ เกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลอันเป็นการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัตินี้ ทำให้เกิดความเสียหายต่อเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคล ต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อการนั้นแก่เจ้าของข้อมูลส่วนบุคคล ไม่ว่าการดำเนินการนั้นจะเกิดจากการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อก็ตาม เว้นแต่ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลหรือผู้ประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลนั้นจะพิสูจน์ได้ว่า ความเสียหายนั้นเกิดจากเหตุสุดวิสัย หรือเกิดจากการกระทำหรือละเว้นการกระทำของเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลนั่นเอง หรือเป็นการปฏิบัติตามคำสั่งของเจ้าหน้าที่ซึ่งปฏิบัติการตามหน้าที่และอำนาจตามกฎหมาย หากเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลดังกล่าวเสียชีวิตไปแล้ว และมีการละเมิดข้อมูลส่วนบุคคลของผู้เสียชีวิตโดยการนำข้อมูลส่วนบุคคลนั้นไปใช้ หรือเผยแพร่ทำให้เกิดความเสียหายต่อสิทธิในความเป็นส่วนตัวของเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลที่เสียชีวิตหรือต่อทายาท

จากการศึกษาค้นคว้ากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของผู้เสียชีวิตที่อยู่ในกำกับดูแลของเอกชน ผู้ศึกษาพบว่ามีข้อเสนอแนะที่ควรได้รับการแก้ไข คือ

1. การกำหนดความหมายของคำว่าข้อมูลส่วนบุคคลเพื่อให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมายที่ต้องการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลอันเป็นสิทธิส่วนบุคคลซึ่งเป็นหนึ่งในสิทธิมนุษยชนที่บุคคลทุกคนมีติดตัวไปตลอดแม้จะตายไปแล้วจึงต้องได้รับการรับรองและคุ้มครอง และเพื่อไม่ให้เกิดความลักลั่นระหว่างพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 ที่คุ้มครองข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคลที่อยู่ในความครอบครองของหน่วยงานของรัฐและกฎหมายกลางที่คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลทั้งภาครัฐและภาคเอกชน จึงควรกำหนดแนวทางการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ที่เสียชีวิตไปแล้วในแนวทางเดียวกัน ประกอบกับในต่างประเทศมีกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลที่รวมไปถึงข้อมูลส่วนบุคคลของผู้เสียชีวิตด้วย เช่น ในประเทศสเปน ที่มีกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลและการรับประกันสิทธิ ดิจิทัล LOPDGGD ได้มีการบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของผู้เสียชีวิต เป็นต้น

ผู้ศึกษาเห็นควรเสนอแนะให้มีการกำหนดความหมายของคำว่า ข้อมูลส่วนบุคคลตามพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ.2562 โดยให้ความหมายของคำดังกล่าวนี้รวมถึงผู้เสียชีวิตไปแล้วด้วย เพื่อให้กฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลในประเทศไทยมีประสิทธิภาพและสามารถคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคลของปวงชนชาวไทยได้อย่างแท้จริง

ผู้ศึกษาเสนอแนะให้มีการแก้ไขถ้อยคำใน มาตรา 6 ของพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ.2562 ดังนี้

ความหมายของคำว่า “ข้อมูลส่วนบุคคล” หมายถึง ข้อมูลเกี่ยวกับบุคคลซึ่งทำให้สามารถระบุตัวบุคคลนั้นได้ ไม่ว่าทางตรงหรือทางอ้อม และให้หมายความรวมถึงข้อมูลของผู้ที่ถึงแก่กรรมด้วย

2. การกำหนดระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลส่วนบุคคลของผู้เสียชีวิตที่ภาคเอกชนครอบครองดูแลอยู่ไม่มีการกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสูงของระยะเวลาที่ชัดเจนไว้เพื่อวัตถุประสงค์ที่จำเป็น อีกทั้งเมื่อข้อมูลส่วนบุคคลของผู้เสียชีวิตนั้นไม่ตกอยู่ภายใต้ระยะเวลาตามพระราชบัญญัติข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 ในมาตรา 23 ทำให้ผู้ควบคุมข้อมูลสามารถเก็บไว้เพื่อใช้ประโยชน์ หรือนำไปแสวงหาประโยชน์ประการใดก็ได้ ผู้ศึกษาเห็นว่าควรมีการแก้ไขบทบัญญัติดังกล่าวให้เป็นไปตามหลักความยินยอม หลักการระบุวัตถุประสงค์โดยเฉพาะเจาะจงและหลักในการเก็บข้อมูลไว้ในระยะเวลาที่จำกัด เช่น กฎหมายสาธารณรัฐสิงคโปร์ ที่กำหนดให้การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลรวมถึงข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ที่เสียชีวิตแล้ว โดยกำหนดหน้าที่องค์กรผู้จัดเก็บข้อมูลจะต้องมีมาตรการที่เหมาะสมเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลส่วนบุคคลให้ถูกต้องครบถ้วน ทั้งนี้ องค์กรจะต้องลบหรือยุติการเก็บรักษาเอกสารที่มีข้อมูลส่วนบุคคล หรือลบข้อมูลส่วนบุคคลนั้นทันทีเมื่อการเก็บรักษาข้อมูลส่วนบุคคลนั้นไม่ได้มีวัตถุประสงค์ทางกฎหมายหรือทางธุรกิจอีกต่อไป และอ้างอิงจากพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ.2550 และประกาศกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม เรื่อง หลักเกณฑ์การเก็บรักษาข้อมูลจราจรทางคอมพิวเตอร์ของผู้ให้บริการ พ.ศ. 2564 ที่จำต้องเก็บข้อมูลจราจรไว้ภายในระยะเวลาที่จำกัด เพื่อมิให้ส่งผลกระทบต่อกรอบกฎหมายโดยเฉพาะหลักความยินยอม สิทธิขั้นพื้นฐานในความเป็นส่วนตัวและการปกป้องข้อมูลส่วนบุคคล

บุคคลที่ไม่เพียงพอสำหรับข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ที่เสียชีวิต และเอกชนซึ่งครอบครองข้อมูลส่วนบุคคลนั้นอยู่สามารถนำข้อมูลดังกล่าวไปใช้ได้ตามอำเภอใจจนเกิดผลกระทบขึ้น

ผู้ศึกษาเห็นควรเสนอแนะให้มีการแก้ไขเพิ่มเติม พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 ในมาตรา 23 (3) เป็นดังนี้

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลส่วนบุคคล ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลจะต้องแจ้งให้เจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลทราบก่อนหรือขณะเก็บรวบรวมข้อมูลส่วนบุคคลถึงรายละเอียด ดังต่อไปนี้ เว้นแต่เจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลได้ทราบถึงรายละเอียดนั้นอยู่แล้ว

(3) ก. ข้อมูลส่วนบุคคลที่จะมีการเก็บรวบรวมและระยะเวลาในการเก็บรวบรวมไว้ ทั้งนี้ ในกรณีที่ไม่สามารถกำหนดระยะเวลาดังกล่าวได้ชัดเจน ให้กำหนดระยะเวลาที่อาจคาดหมายได้ตามมาตรฐานของการเก็บรวบรวม

ข. เจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลถึงแก่ความตายให้มีระยะเวลาเก็บรวบรวมไว้ภายใน 3 ปี นับแต่บุคคลนั้นถึงแก่ความตาย ”

3. เมื่อผู้เป็นเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลเสียชีวิตลง และไม่มีบทบัญญัติที่กำหนดถึงสิทธิของทายาท ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 นั้น เพื่อความสอดคล้องกันในการบังคับใช้กฎหมายที่สำคัญ ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้เสียชีวิตนั้นควรที่จะตกทอดแก่ทายาท เพื่อให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ.2540 และสถานการณ์ปัจจุบันมาตรการรักษาความปลอดภัยของแพลตฟอร์มออนไลน์ต่าง ๆ ยังมีได้มีประสิทธิภาพเพียงพอที่จะปกป้องข้อมูลส่วนบุคคลของผู้เสียชีวิตเอาไว้ได้จากผู้ไม่ประสงค์ดีดังปรากฏเป็นข่าวอยู่เสมอ หากเจ้าของบัญชียังมีชีวิตอยู่ก็สามารถใช้สิทธิของตนเองที่พึงมีตามกฎหมายในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้ แต่กรณีของผู้เสียชีวิตหากมีบุคคลอื่นสามารถเข้าใช้บัญชี หรือสามารถเข้าถึงข้อมูลส่วนบุคคลในโทรศัพท์มือถือของผู้ใช้และนำข้อมูลส่วนบุคคลของผู้เสียชีวิตไปใช้ประโยชน์ โดยที่ทายาทหรือครอบครัวไม่อาจเข้าไปแก้ไขปัญหาก็โดยการใช้สิทธิในฐานะเป็นเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลแทนผู้เสียชีวิต การกระทำได้ดังกล่าวของผู้ไม่หวังดีก็อาจจะสร้างความเสียหายไม่เพียงแต่กับชื่อเสียง เกียรติยศของผู้เสียชีวิตเท่านั้น แต่อาจสร้างความเสียหายในทางชื่อเสียง เกียรติยศและทรัพย์สินให้แก่ทายาทและครอบครัว ควรมีการกำหนดให้ทายาทหรือครอบครัวมีสิทธิเข้าถึงบัญชีผู้ใช้อย่างที่กล่าวมานั้นในลักษณะเดียวกับพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 เพื่อให้กฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของประเทศไทยสอดคล้องไปในแนวทางเดียวกันไม่ว่าข้อมูลส่วนบุคคลเหล่านั้นจะอยู่ในความครอบครองของหน่วยงานรัฐ หรือหน่วยงานเอกชน

ผู้ศึกษาเห็นควรเสนอแนะให้มีการเพิ่มเติม ถ้อยคำใน มาตรา 6 ของพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ.2562 โดยอ้างอิงมาจากพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 ดังนี้

ความหมายของคำว่า “เจ้าของข้อมูลส่วนบุคคล หมายความว่ารวมถึง (1) ทายาทหรือคู่สมรสของเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลในกรณีที่เจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลนั้นถึงแก่ความตาย และ (2) ผู้ซึ่งมีหน้าที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลส่วนบุคคลของเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลตามที่กำหนดในกฎกระทรวงทั้งนี้”

4. การที่ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้เสียชีวิตนั้นถูกละเมิดโดยพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 นั้นควรมีการกำหนดคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของผู้เสียชีวิตโดยการกำหนดมาตรการทางแพ่งที่กำหนดไว้ครอบคลุมทั้งค่าเสียหายในทางละเมิด และค่าเสียหายเชิงลงโทษในกรณีที่ผู้ควบคุมข้อมูลหรือผู้ประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามบทบัญญัติของกฎหมายโดยการละเมิดข้อมูลส่วนบุคคลของผู้เสียชีวิต ไม่ว่าจะเป็นการเปิดเผย ใช้ หรือโอนข้อมูลไปเพื่อประโยชน์ของตนเองนั้น โดยการกำหนดให้ผู้ที่ได้รับการมอบหมายให้กระทำการแทนผู้เสียชีวิตหรือทายาทหรือครอบครัวมีสิทธิที่จะเรียกร้องค่าเสียหายว่าด้วยการละเมิดและมีสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาแทนผู้เสียชีวิตซึ่งเป็นเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลนั้น รวมถึงการมีคำสั่งให้ผู้ละเมิดดำเนินการอย่างหนึ่งอย่างใดอันเป็นการบรรเทาความเสียหายและมีให้ขัดแย้งกับหลักการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล ซึ่งมุ่งเน้นการให้ความคุ้มครองในลักษณะของการป้องกัน ตามแนวคิดที่ว่า การปกปิดข้อมูลส่วนบุคคลเป็นหลักทั่วไป การเปิดเผยเป็นข้อยกเว้นเฉพาะเมื่อได้รับความยินยอมอย่างชัดแจ้งจากเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลเท่านั้น

ผู้ศึกษาเห็นควรเสนอแนะให้มีการแก้ไข ถ้อยคำในพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 หมวด 6 ความรับผิดทางแพ่ง มาตรา 77 โดยเพิ่มเติมข้อความใช้บังคับกับกรณีการกระทำต่อเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลที่เสียชีวิตไปแล้วด้วย ดังนี้

“มาตรา 77 ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลหรือผู้ประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลซึ่งดำเนินการใด ๆ เกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลของบุคคลธรรมดาหรือผู้ที่ถึงแก่กรรมไปแล้วอันเป็นการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัตินี้ทำให้เกิดความเสียหายต่อเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคล ต้องชดเชยค่าสินไหมทดแทนเพื่อการนั้นแก่เจ้าของข้อมูลส่วนบุคคล ไม่ว่าการดำเนินการนั้นจะเกิดจากการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อหรือไม่ก็ตาม เว้นแต่ ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลหรือผู้ประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลนั้นจะพิสูจน์ได้ว่า...”

เอกสารอ้างอิง

ทองสุกข์ ธำรงลักษณ์กุล. “ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของผู้เสียชีวิต.”

วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2564.

จันทร์ทิพย์ แสงแปง, “ปัญหาการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล ศึกษากรณี การจัดเก็บข้อมูลส่วนบุคคลใน

หน่วยงานเอกชน.” วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2559.

ปัทมา มัญจนากร. “ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลในเครือข่ายสังคมออนไลน์:

ศึกษา กรณีผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลและผู้ประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคล ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562.” วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2564.

สันทนา อิศรเสนา ณ อยุธยา. “ข้อขัดข้องเกี่ยวกับมาตรฐานการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลที่เพียงพอตาม
กฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของไทย.” วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต,
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2565.

คณาธิป ทองรวีวงศ์. คำอธิบายหลักกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร:
สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2565.

นคร เสรีรักษ์. ความเป็นส่วนตัว: ความคิด ความรู้ ความจริง และพัฒนาการเรื่องการคุ้มครองข้อมูลส่วน
บุคคลในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: พี.เพรส, 2557.